



GENERALITĂȚI ASUPRA VALORIFICĂRII UNOR ELEMENTE ALE ARTEI MILITARE ÎN RĂZBOIUL RUSO-UCRAINEAN

Colonel (r.) lect. univ. dr. Iurii CIUBARA

*Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”,
Chișinău, Republica Moldova
10.55535/GMR.2024.1.8*

The article addresses some points of view regarding the particularities of military art, as a result of studying the military actions carried out in the Russian-Ukrainian war, expressing a general character and serving to achieve the proposed objectives. The author focused his attention on the examination of the sources, the elucidation of various phenomena and significant moments about military art, in correlation with the mutations of the battlefield. The mentioned results were obtained following the study of the factual material and the formulation of some ideas from the learned lessons, which will later be useful in the national military art. The author approaches the visions of the operations based on the analysis of the phenomena, laws and established principles regarding the conduct of the armed struggle, the existing conceptions of the universal military thought.

In conclusion, choosing of the correct course of action will depend on the ratio of forces and means of the conflicting parties, the action plans of one's own forces and of the adversary, as well as the visionary capabilities of the commanders.

Keywords: operational art; strategic art; physiognomy of military actions; contemporary warfare; armed forces;



INTRODUCERE

Pe baza analizei situației politico-militare a evoluției raportului de forțe, începutul secolului al XXI-lea a fost marcat printr-o serie de operații militare, întreprinse de trupele unor state aflate în război. Astfel, succesiunea evenimentelor a provocat conflictele din Balcani, apoi, începând cu anul 2014, violențele din regiunile separatiste din estul Ucrainei (Luhansk și Donețk) și anexarea Crimeii. Actualmente, în elucidarea aspectelor generale ale situației politico-militare din teatrul de război dintre Rusia și Ucraina se observă o confruntare între o concepție doctrinară occidentală și unele teorii ale artei militare sovietice. Totodată, considerăm că formele acțiunilor militare au același conținut, înregistrând diferențe doar în ceea ce privește fizionomia lor, ca urmare a calității forțelor și mijloacelor întrebuintate. Cu siguranță, nu este prima dată în istoria contemporană când sunt întâmpinate dificultăți în vederea realizării obiectivelor propuse de către o parte participantă în război și impuse de cealaltă parte implicată. În contextul fenomenelor și proceselor politico-militare din Ucraina produse recent, se manifestă o preocupare privind amploarea fenomenului militar, determinat de evoluțiile politice și socio-economice. Deci, ca urmare a proceselor și mutațiilor caracteristice perioadei recente privind ducerea acțiunilor militare, arta militară parcurge o serie de transformări prin actualizarea și înglobarea unor noi concepte, contemporane, care polarizează atenția cercetătorilor și a specialiștilor militari din statele moderne. Pornind de la aceste considerente, în studiul respectiv ne propunem o abordare succintă a evoluției luptei armate în vederea pregătirii și ducerii operațiilor din punct de vedere teoretic și aplicativ.

Considerăm că interesul academic pentru acest subiect se explică prin complexitatea fenomenului militar, fiind determinat de dimensiunea diplomatică, informațională, militară și economică (DIME) a părților beligerante și particularitățile variabilelor operaționale sub aspect politic, militar, economic, social, de infrastructură și informațional (PMESII).

Actualmente, în elucidarea aspectelor generale ale situației politico-militare din teatrul de război dintre Rusia și Ucraina se observă o confruntare între o concepție doctrinară occidentală și unele teorii ale artei militare sovietice.



FIZIONOMIA ACȚIUNILOR MILITARE: ASPECTE TEORETICE ȘI CONCEPTUALE

Studiul conflictelor militare anterioare și în derulare ne impune examinarea fizionomiei acțiunilor militare moderne din diferite puncte de vedere, fapt care va permite generarea unei noi orientări, precum și elaborarea încă din timp de pace a unor planuri viabile privind structura organizatorică, pregătirea, dotarea și utilizarea eficientă a trupelor pe câmpul de luptă. Astfel, în scopul racordării la rigorile impuse, este necesară optimizarea structurii organizatorice concepute pe timp de pace, în care trupele constituie o forță pregătită în vederea ducerii acțiunilor decisive în diferite forme de acțiuni militare. Considerăm că, din punct de vedere teoretic, un interes deosebit în ultimii ani a fost înregistrat pentru mutațiile ducerii acțiunilor militare pe o bază aplicativ-științifică, în conformitate cu legile și principiile luptei armate, actualizate în conformitate cu evoluția câmpului de luptă modern. Astfel, acțiunile militare se disting prin: caracter activ, manevrier dinamic, acțiuni decisive, o diversitate de procedee în vederea surprinderii unui eventual agresor. Caracterul și fizionomia ducerii acțiunilor militare ne demonstrează cu claritate că amenințările nu provin doar din sfera militară, ci și din sectoarele non-militare. Analiza conflictelor militare recente evidențiază necesitatea revizuirii fizionomiei ducerii acțiunilor militare în funcție de forma acțiunilor de luptă.

Prin urmare, analiza istoriei artei militare se îndreaptă, în primul rând, asupra componentelor artei militare, privită ca un întreg, apoi pe componentele sale, separate. După cum se cunoaște, „arta militară reprezintă arta de a organiza și a conduce lupta în conformitate cu anumite principii, norme și reguli elaborate pe baza evoluției fizionomiei acțiunilor militare. Deci, ea cuprinde atât principiile, metodele, procedeele și regulile pregătirii și ducerii acțiunilor militare, cât și calitățile personale necesare comandanților și trupelor pentru a obține succesul în luptă”. (Agud, 1994, p. 47). Astfel, Războiul din Ucraina a fost declanșat în dimineața zilei de 24 februarie 2022 printr-o operație aeriană ofensivă de mare amploare, invazia fiind lansată din Belarus, pentru a viza capitala Ucrainei – Kievul, iar dinspre nord-est – împotriva orașului Harkov. În cadrul acesteia, acțiunile terestre ale Federației Ruse au avut un caracter rapid și, în primele zile, au reușit să pătrundă în interiorul teritoriului ucrainean (<https://ru.euronews.com/2022/12/19/2022-year-in-review-war-in-ukraine-february-may>).

În același timp, după aproximativ cinci zile de luptă, ofensiva Federației Ruse a fost oprită pe majoritatea direcțiilor, deci ambele părți au trecut la acțiuni de apărare pe poziții. Rezultatul operației este bine cunoscut, marile unități și unitățile trupelor terestre ale beligeranților, în perioada de aproximativ 12 luni, au dus lupte de gherilă. Analizând acțiunile de luptă, constatăm că acestea s-au desfășurat prin executarea atacurilor puternice în scopul zdrobirii și capturării prin acțiuni reciproce masive asupra infrastructurii statale și militare.

Așadar, insuccesul primei ofensive de cucerire a Kievului a demonstrat Occidentului că armata rusă este departe de reputația pe care a promovat-o de-a lungul timpului. În final, ambele părți au estimat greșit că războiul va fi unul scurt, soldat cu victoria Rusiei, mica Ucraină neavând șanse în fața colosului militar.

Pe baza analizei situației politico-militare a evoluției raportului de forțe, a factorilor ce determină capacitatea de luptă privind conceperea și ducerea războiului ruso-ucrainean, ne propunem prezentarea unei variante de evoluție a situației și formularea unor idei din lecțiile învățate. În ideea fundamentării științifice a strategiei, am urmărit modul de acțiune a legii raportului de forțe și echilibrului forțelor din ambele tabere, abordând acțiunile declanșate de către Federația Rusă. Astfel, în urma studiului asupra modului de pregătire și desfășurare a acțiunilor militare, reies următoarele concluzii:

Planificarea operațiilor la nivel strategic:

- planificarea operației pe baza conceptului *războiului fulger*; constituirea dispozitivului strategic, din anul 2014, a permis realizarea învăluirii strategice a trupelor ucrainene (Ib.);
- planul acțiunilor terestre din cadrul etapei terestre a operației ofensive a fost planificat pe mai multe direcții operative, iar drept consecință, au fost executate lovituri asupra infrastructurii civile și militare strategice ale Ucrainei;
- concepția operației terestre era prevăzută prin concentrarea efortului pe mai multe direcții, iar stabilirea obiectivelor nereale ale trupelor a condus la eșecuri nejustificate din cadrul operației ofensive;
- eroarea punerii accentului pe sprijinul populației ucrainene din regiunile de est și sud ale Ucrainei a creat mari dificultăți conducerii strategice în cadrul ducerii acțiunilor militare;



Marile unități și unitățile trupelor terestre ale beligeranților, în perioada de aproximativ 12 luni, au dus lupte de gherilă. Analizând acțiunile de luptă, constatăm că acestea s-au desfășurat prin executarea atacurilor puternice în scopul zdrobirii și capturării prin acțiuni reciproce masive asupra infrastructurii statale și militare.

„Arta militară reprezintă arta de a organiza și a conduce lupta în conformitate cu anumite principii, norme și reguli elaborate pe baza evoluției fizionomiei acțiunilor militare. Deci, ea cuprinde atât principiile, metodele, procedeele și regulile pregătirii și ducerii acțiunilor militare, cât și calitățile personale necesare comandanților și trupelor pentru a obține succesul în luptă”.



- o cauză importantă constă în declanșarea ostilităților desfășurate fără anunțarea mobilizării, iar drept consecință, s-a înregistrat insuficiența grupărilor de forțe pe direcțiile operative pentru realizarea obiectivelor operative;
- lipsa motivației și nivelul scăzut al voinței militarilor ruși.

Planificarea operațiilor la nivel operativ:

- organizarea și desfășurarea nesatisfăcătoare a cercetării operative și strategice au îngreunat stabilirea clară a obiectivelor strategice și operative (Gareev, p. 349);
- realizarea succesului în operații folosind avantajele tehnologice la nivel operativ: cercetare, aviație, rachete, arme de lovire cu precizie înaltă, considerându-se că atingerea rezultatelor operative va depinde de efectele loviturilor aviației și ale rachetelor;
- tendința de întrebuițare a grupărilor de forțe neadecvate teatrului de acțiuni militare a avut drept consecință diminuarea amplitudinii operației;
- stabilirea incorectă a direcției de efort în cadrul operației;
- nu au fost create grupări de forțe adecvate operațiilor ofensive (Ib., p. 339).

Planificarea operațiilor la nivel tactic:

- instruirea mediocră a militarilor în vederea utilizării acelor forme și procedee de acțiune ingenioase și mai diversificate în lupta apropiată, pentru combinarea focului cu mișcarea, nefolosirea avantajelor terenului etc.;
- pregătirea, organizarea și desfășurarea sub limită a asigurării de luptă; pe timpul marșului, nestabilirea siguranței de marș, nerespectarea ordinii de marș, cercetarea tactică, apărarea antiaeriană au dus la pierderi mari în efectiv și în tehnică de luptă;
- organizarea nesatisfăcătoare a asigurării logistice a luptei (aprovizionarea, mentenanța, transporturile de materiale, sprijinul medical și altele) a dus la multiple eșecuri la nivel tactic, cum ar fi pierderile nejustificate de tehnică militară și armament;
- subunități luptătoare rămase pe câmpul de luptă fără muniție și carburanți; soldați echipați neadecvat cerințelor câmpului de luptă; tehnică militară abandonată;

- desfășurarea acțiunilor militare este legată de comunicații și focalizată pe lupta pentru controlul asupra localităților;
- constituirea grupării tactice pe bază de batalioane de infanterie, structuri tactice foarte masive și greoaie, care dispuneau de o pondere de foc ridicată, dar, totodată, de o putere de lovire și manevrabilitate foarte slabă. Componenta precisă a acestor unități poate varia, dar, în general, ele cuprind un număr mare de vehicule blindate și relativ puține trupe de infanterie.

În **cadrul strategiei militare a conducerii politico-militare a Ucrainei** au fost utilizate cele mai diverse metode și particularități în vederea pregătirii și conducerii acțiunilor militare, într-o anumită perspectivă urmărindu-se realizarea scopului final – victoria militară și reintegrarea teritoriilor aflate sub ocupația rusă. Astfel, considerăm că, în acțiunile de luptă duse de armata ucraineană, scopurile apărării au fost atinse parțial, reușind doar să respingă ofensiva forțelor inamicului și să-i producă pierderi maxime. Totodată, insuccesul și pierderea parțială a teritoriului nu au permis să apere în totalitate integritatea teritoriului țării și să creeze condiții favorabile pentru trecerea la contraofensivă. Deci, ca *particularități ale artei militare ucrainene*, aplicată în cadrul acțiunilor militare, putem menționa următoarele:

La nivel strategic:

- prognoza incorectă privind fizionomia viitorului război, deci conflictele militare continuă să fie declanșate din cauza problemelor politice, economice, ideologice, religioase și a pretențiilor teritoriale cu elaborarea incorectă a proiectelor și planurilor de război cu diferite ipoteze de acțiune, a configurației perioadei inițiale a războiului, a scopurilor urmărite de beligeranți, a forțelor și mijloacelor utilizate, amplitudinii, duratei și intensității războiului (Gareev, p. 338);
- începutul și ducerea acțiunilor de luptă, fără anunțarea mobilizării, au creat o insuficiență de forțe și mijloace, iar ca urmare, au fost pierderile teritoriale considerabile;
- nepregătirea teritoriului pentru apărare, crearea și dezvoltarea infrastructurii civile și militare;
- apărarea într-o configurație strategică dificilă și semi-încercuirea strategică i-au impus armatei ucrainene să-și divizeze forțele pe mai multe direcții operative, desfășurând acțiunile militare



În cadrul strategiei militare a conducerii politico-militare a Ucrainei au fost utilizate cele mai diverse metode și particularități în vederea pregătirii și conducerii acțiunilor militare, într-o anumită perspectivă urmărindu-se realizarea scopului final – victoria militară și reintegrarea teritoriilor aflate sub ocupația rusă.

Organizarea nesatisfăcătoare a asigurării logistice a luptei (aprovizionarea, mentenanța, transporturile de materiale, sprijinul medical și altele) a dus la multiple eșecuri la nivel tactic, cum ar fi pierderile nejustificate de tehnică militară și armament.



Aplicarea redusă, la începutul războiului, a rachetelor tactice asupra obiectivelor inamicului din adâncimea strategică a permis libertatea de manevră a rezervelor inamicului din adâncimea operativ-strategică.

Riposta slabă la loviturile aeriene din prima zi a războiului a dus la dezechilibrarea apărării ucrainene în primele luni ale acțiunilor militare.

- cu deficit de forțe, care s-a soldat cu cedarea rapidă a unor zone importante de teritoriu, îndeosebi în sudul țării;
- aplicarea conceptului de apărare vizând organizarea unor puncte de rezistență pe baza orașelor mari;
- respingerea încercărilor inamicului de realizare a obiectivelor operației strategice, având la bază conceptul *războiului fulger*;
- lipsa rezervelor strategice a dus la desfășurarea unei apărări statice la nivel strategic, incapabilă să riposteze prin executarea contraloviturilor, pentru nimicirea forțelor inamicului, pătrunse în apărarea armatei ucrainene;
- insuficiența aviației și a mijloacelor de apărare antiaeriană a permis lovirea orașelor importante și a multiplelor obiective strategice; aplicarea redusă, la începutul războiului, a rachetelor tactice asupra obiectivelor inamicului din adâncimea strategică a permis libertatea de manevră a rezervelor inamicului din adâncimea operativ-strategică;
- amenințarea pe mai multe direcții operative a impus conducerii armatei ucrainene să-și disperseze excesiv forțele armate, creând impedimente conducerii strategice în stabilirea direcției de efort și o lipsă de mobilitate strategică în apărare;
- riposta slabă la loviturile aeriene din prima zi a războiului a dus la dezechilibrarea apărării ucrainene în primele luni ale acțiunilor militare;
- sprijinul masiv al populației, îndeosebi din zonele de acțiuni militare, a ridicat semnificativ voința de rezistență a armatei ucrainene.

La nivel operativ:

- constituirea, pe direcțiile operativ-strategice amenințate, a unor grupări de forțe inadecvate a dus la cedări masive de teritorii chiar din primele zile ale războiului;
- succesul operațiilor în funcție de rezultatul apărării centrelor urbanistice de importanță regională;
- organizarea unor fâșii de asigurare adânci, centrate pe căile de comunicații, a dus la producerea de pierderi maxime inamicului;
- acțiunea eficientă în cadrul fâșiilor de asigurare a unor detașamente înaintate de valoare B.I.Mo. sau Cp.I.Mo., precum și valoarea forței în funcție de importanța comunicației;



GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

- insuficiența aviației și a mijloacelor de apărare antiaeriană a constrâns ducerea operațiilor de apărare în condițiile superiorității aeriene a inamicului;
- măsurile de mascare operativă nu au fost executate în totalitate, ceea ce a dus la nimicirea multiplelor obiective militare de la începutul războiului;
- rezultatele desfășurării operațiilor de apărare au dus la atingerea parțială a scopurilor apărării, iar dispersarea excesivă a forțelor pe un front de aproximativ 2.000 km a dus spre organizarea unei apărări instabile, pe majoritatea direcțiilor, și îndeplinirea parțială a scopurilor operațiilor de apărare.

La nivel tactic:

- organizarea fâșiei de asigurare/pozițiilor înaintate, cu accent pe căile de comunicații rutiere;
- organizarea ambuscadelor pe căile de comunicații, în puncte de sprijin separate, poziționate pe punctele cheie din teren, sprijinite de focul artileriei;
- constituirea pozițiilor și a punctelor de rezistență organizate în apărare pe baza centrelor urbane;
- utilizarea dronelor, a rachetelor antitanc dirijate și a focului de artilerie a facilitat lovirea eficientă a inamicului pe timpul deplasării;
- organizarea unei cooperări nesatisfăcătoare între genuri de armă a dus la numeroase eșecuri tactice.

CONCLUZII

Considerăm că, în vederea pregătirii și planificării acțiunilor militare în războiul ruso-ucrainean, este necesar să se țină cont de următorii factori:

- conducerea strategică din ambele tabere nu a aplicat în mare măsură principalele activități privind pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare;
- valorificarea complexă a unor măsuri precum colectarea, transmiterea, centralizarea și prelucrarea informațiilor cu privire la situația politico-militară și ducerea acțiunilor de luptă;
- elaborarea documentelor operative și planificarea acțiunilor militare în vederea executării concepțiilor adoptate asupra ducerii acțiunilor militare;

Rezultatele desfășurării operațiilor de apărare au dus la atingerea parțială a scopurilor apărării, iar dispersarea excesivă a forțelor pe un front de aproximativ 2.000 km a dus spre organizarea unei apărări instabile, pe majoritatea direcțiilor, și îndeplinirea parțială a scopurilor operațiilor de apărare.



Analiza luptei armate contemporane ne confirmă că procedeele de întrebuițare a trupelor au produs schimbări esențiale în fizionomia acțiunilor militare.

- transmiterea ordinelor de acțiune, a directivelor în timpul stabilit către executanți;
- trecerea sistemului de conducere din timp de pace în termeni stabiliți la starea de război și controlul asupra activităților planificate;
- optimizarea organizării cooperării la toate nivelurile artei militare;
- planificarea logistică în conformitate cu clasele de asigurare;
- organizarea mobilizării după începerea acțiunilor militare și constituirea forțelor operaționale capabile să asigure acoperirea strategică pe toată perioada desfășurării strategice, cu respectarea măsurilor de mascare;
- pregătirea insuficientă a infrastructurii civile și militare de trecere la starea de război;
- constituirea grupărilor de forțe adecvate pe direcțiile operative principale, în funcție de situația creată;
- organizarea acoperirii în cadrul căreia vor acționa detașamente înaintate de valoare batalion/companie, care vor fi focusate pe principalele căi de comunicații;
- structura organizatorică a marilor unități și unități (subunități) luptătoare trebuie să corespundă cerințelor câmpului de luptă modern.

Totodată, analiza luptei armate contemporane ne confirmă că procedeele de întrebuițare a trupelor au produs schimbări esențiale în fizionomia acțiunilor militare. În acest context, dacă, în trecutul apropiat, analiștii și specialiștii militari se îndepărtau de la utilizarea formelor clasice de întrebuițare a forțelor terestre, actualmente, acțiunile războiului ruso-ucrainean se contrazic cu afirmațiile anterioare.

În ceea ce privește pregătirea și desfășurarea operațiilor defensive, acestea vor rămâne în continuare un factor care prevede asigurarea suveranității și integrității statului.

În această ordine de idei, în viziunea analiștilor militari, ofensiva va rămâne forma de desfășurare a acțiunilor militare și va consta în nimicirea succesivă sau simultană a unor grupări de forțe inamice cu eliberarea unor obiective importante și a teritoriului.

Concomitent cu acțiunile trupelor se vor desfășura, pe scară largă, operațiile informaționale, cu implicarea forțelor speciale. O atenție

deosebită se va acorda condițiilor fizico-geografice ale statului, care vor influența pregătirea și ducerea luptei armate. În contextul celor expuse, este necesar să fie luate în considerație eventualele riscuri și amenințări la adresa securității și integrității statale, selectarea formelor și procedeele de întrebuițare a forțelor în condițiile contemporane, care se vor baza pe situația politico-militară. Din cele expuse rezidă că întrebuițarea forțelor în operațiile contemporane demonstrează mutații esențiale în modul de întrebuițare a acestora, ce înglobează următoarele aspecte: diminuarea potențialului economico-militar și a infrastructurii militare și civile; desfășurarea acțiunilor militare pe toate dimensiunile, în concordanță cu acțiunile simetrice și asimetrice; lovirea obiectivelor; conducerea unică a forțelor și mijloacelor.

În acest context, din punct de vedere organizatoric și în vederea adoptării deciziilor, coordonării și cooperării acțiunilor începând cu cele de la nivel de stat și terminând cu cele ale trupelor, considerăm că se impune organizarea unui sistem de conducere adecvat pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Agud, I. (1994). *Lexicon Militar*. Chișinău: Saca.
2. *Eseu despre strategia și tactica militară* (1995). București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare.
3. Frieser, K.-H. (2010). *Mitul blitzkrieg-ului. Campania Wehrmacht-ului în Vest – 1940*. București: Editura Militară.
4. Gareev, M.A. (2003). *Comandanții victoriei și moștenirea lor militară* (ГАРЕЕВ, М.А. *Полководцы победы и их военное наследие*), Moscova: Insan.
5. Gerasimov, V.V. (2013). *Principalele tendințe în dezvoltarea formelor și metodelor de utilizare a Forțelor Armate*. În Buletinul Academiei de Științe Militare, nr. 1, pp. 24-29. (ГЕРАСИМОВ, В.В. *Основные тенденции развития форм и способов применения Вооруженных Сил*. În: Вестник Академии военных наук),
6. Safta, I. (1991). *Războiul din Golf*. București: Editura Militară.
7. Semyonov, V.A. (1960). *Rezumatul dezvoltării artei operaționale sovietice*. Moscova: Editura Militară (СЕМЕНОВ, В.А. *Краткий очерк развития советского оперативного искусства*.)
8. Shatko, V.I. (2011). *Istoria artei militare: experiență istorică*. Minsk (ШАТКО, В.И. *История военного искусства: исторический опыт*).
9. <https://ru.euronews.com/2022/12/19/2022-year-in-review-war-in-ukraine-february-may>, accesat la 12 septembrie 2023.



GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Întrebuițarea forțelor în operațiile contemporane demonstrează mutații esențiale în modul de întrebuițare a acestora, ce înglobează următoarele aspecte: diminuarea potențialului economico-militar și a infrastructurii militare și civile; desfășurarea acțiunilor militare pe toate dimensiunile, în concordanță cu acțiunile simetrice și asimetrice; lovirea obiectivelor; conducerea unică a forțelor și mijloacelor.